

FOLKKOMMUNERNAS SAMMANBROTT

MEDAN MÄNNISKORNA i stora delar av världen vänder sina blickar mot det dramatiska skeendet i Förenta Nationerna och den alltmer katastrofala utvecklingen i Kongo kommer det nyheter från Kina om en utveckling, som på längre sikt kan få ännu större betydelse än kampen kring Dag Hammarskjöld och inflytandet i Centralafrika. Av många tecken att döma har Mao-Tse-Tungs folkkommuner medfört en desorganisation av den kinesiska produktionsapparaten, i vars spår följt en ekonomisk och ideologisk kris av stor räckvidd och oöverskådliga konsekvenser.

Systemet med folkkommuner innebär som bekant att det kinesiska samhället helt organiserats i kollektivistiska former. I projektets ursprungliga utformning skulle människorna slitas ur tidigare familje- och produktionsgemenskap för att inordnas i nytillskapade kollektiv, där deras liv och arbete skulle organiseras centralt och regleras in i minsta detalj. Systemet kan ur en synpunkt beskrivas som en total militarisering av ett helt folk. En nära till hands liggande biologisk parallell är myrstacken. Historiska motsvarigheter finns det många. Det kan räcka att peka på Inkasamhället.

Emellertid stötte en så radikal utformning av systemet på oöverstiggliga svårigheter, och man måste därför luckra upp de ursprungliga planerna. Men även i den efter hand förverkligade formen av det nya systemet har det kinesiska samhället i grund förändrats.

Folkkommunerna utsattes redan från början för en besk sovjetrisk kritik. Moskva förklarade att reformen stred mot de leninistisk-marxistiska reglerna för samhällets utveckling. Enligt dessa skall ett samhälle, sedan proletariats diktatur förverkligats, först utvecklas under ett socialistiskt stadium och därefter övergå till ett kommunistiskt. Folkkommunerna var från sovjetrisk synpunkt ett uttryck för ett ideologiskt kätteri. Kineserna försökte hoppa över ett steg i den nådens ordning, som den marxistiska läran anvisat. Det finns emellertid inte, förklarade Moskva med skärpa, någon genväg till kommunismen.

På den punkten synes Moskva ha fått rätt. Folkkommunerna har visat sig vara ett alldeles för tungrott system. De har gjorts för små till sin omfattning. Därmed har skapats ett alldeles ohanterligt antal produktions-, administrations- och försörjningsenheter, vars verksam-

het inte kunnat koordineras. Den första förutsättningen för en effektiv planhushållning är att man någorlunda vet vad som händer och att man kan dirigera utvecklingen inom produktionsapparaten. Folkkommunerna har gjort detta omöjligt; och hela det kollektivistiska samhällets organisation i Kina börjar bryta samman. Till denna administrativa katastrof har sällat sig en serie olyckor, som hårt drabbat det kinesiska folkhushållet. Landet har slagits av översvämningar, torka och insektshärjningar, som medfört en försörjningskris utan motstycke i modern tid. Hungersnöden är i stora områden i Kina förfärande, och människorna omkommer i tallösa mängder.

Självfallet har denna ekonomiska kris sina ideologiska återverkningar. Det kinesiska folkets stora massa har aldrig velat ha folkkommunerna. Systemet har för dem inneburet en outhärdlig kränkning av den sedan årtusenden fast rotade familjeindividualismen. När nu systemet inte bara skapat sämre försörjning utan till och med en direkt hungerkris har en än så länge passiv men förbittrad opposition från folkets breda lager uppstått. Hela det kommunistiska systemet i Kina upplever en förtroendekris. I den kinesiska pressen kan man skönja karakteristiska tecken på att regimen tvingats draga de bittra slutsatserna av det inträffade. Folkkommunerna måste omprövas. Situationen i Kina påminner i själva

verket ganska mycket om det läge i Sovjetunionen, som på sin tid tvingade Lenin att införa den s. k. nya ekonomiska politiken (NEP). Denna innebar i betydande omfattning ett återvändande till kapitalistiska produktionsformer. Huruvida man i Kina tvingas gå så långt eller om det blir tillräckligt att göra om systemet genom att öka enheternas storlek och liberalisera den ekonomiska verksamheten inom dessa, liksom att skära ner det otroligt invecklade byråkratiska maskineri man tvingats skapa, återstår att se. Det återstår också att se, hur sammanbrottet för systemet kommer att påverka Mao-Tse-Tungs ställning. Lenin kunde överleva införandet av NEP. Men kan Mao-Tse-Tung överleva en katastrof för det system, som han mot ryssarnas råd och många egna experters varningar infört i kraft av en personlig tolkning av den kommunistiska ideologin?

För Kinas ställning i världspolitiken kan detta inre ekonomiska sammanbrott få vittgående följder. För närvarande importerar Kina stora mängder spannmål från Kanada och Australien. Men drager försörjningskrisen ut på tiden, finns det bara en försörjningsresurs i fråga om spannmål som är tillräckligt stor för att motsvara de kinesiska behoven, nämligen USA:s enorma överskottslager. Sovjetunionen kan inte hjälpa. Ryssarna upplever sin egen jordbrukskris. Chrustjovs jordbrukspolitik i Ka-

sakstan har slagit fel. Mot experternas råd vidtog man inte tillräckliga skyddsåtgärder mot vinderosionen i de stora nyupplodade områdena. Den upplöjda jorden har börjat blåsa bort. Sovjetunionen har fått uppleva en motsvarighet till vad som på sin tid hände i den amerikanska mellersta västern, då »the dust bowl» uppkom. Visserligen har Sovjetunionen sänt en raket till Venus, men så länge östblocket inte lyckats lösa sina svårigheter på

jordbruksområdet, är dock dylika framgångar efemära.

Hittills har man i Moskva aktat sig för att lägga sten på den kinesiska bördan, men man kan föreställa sig att skadeglädjen i Kreml nu är stor. Kineserna får förmodligen under hand höra åtskilliga variationer på temat att det inte finns någon genväg till kommunismen. Det är inte heller svårt att föreställa sig vad Mao-Tse-Tungs medarbetare har att säga varandra.